

Jozef Israëls te Venetië.

als de stormende zee den man, de zonen, de kleinzonen misschien — allen verzwolgen heeft — en men dan alleen blijft — zonder wanhoop, berustend; — als men oud wordt.

Het zal er wel stil wezen in het kale, schamele kamertje. Alleen het oude hangklokje zal hoorbaar tikken, en de winterwind rammelt misschien even aan de ramen. En in die kille, stille kamer is ze dicht bij de schouw gaan zitten, waar het vuur nog weifelend vlamt — en strekt de oude handen verlangend naar wat armoedige warmte. Een koele winterzon valt binnen, toovert wondere kleuren op den gelen, verschoten mantel en de paarse mouwen van haar jak; blijft er blauwig hangen in de helderwitte, propere kap. Een tooverwerk van grijze en zilverachtige kleuren.

Dit doek is een meesterstuk en wie zóo aangrijpend de tragedie van een menschenleven te geven vermocht hoort tot die enkele uitverkorene genieën zooals slechts zelden een eeuw of volk ze voortbrengt.

Een soortgelijk gegeven, doch van weldadige vredigheid, is het „Oude Vrouwtje” (zie bl. 152) bij het raam gezeten, werkeloos wat voor zich uitstarend, mijmerend. Een prachtige uitdrukking op dat oude gelaat, een warme gloed van kleuren ook hier, in dit met spontane streken en vegen opgezette doek. Doch wie den lof van elk schilderij afzonderlijk geven wilde, zou immers boekdeelen kunnen volschrijven!

Noodzakelijk moet ik me dus tot de meest karakteristieke werken bepalen. Zoo is er de „Oude Jood” (de zoon van het oude volk). Hij zit er voor zijn deuropening —; in grauwe donkere mengeling hangen de uitdragerskleeren daarboven uitgestald. Hij zit daar — werkeloos — de handen slap neerhangend — en kijkt voor zich uit met een onbestemden, haast geheimzinnigen blik in zijn donkere oogen, waarin iets leeft van de oude, taaie kracht, standhoudend door de eeuwen heen — de kracht van dit ras — dit oude volk.

Mooi ook de „Droomerij” (bl. 153) het vrouwtje voor het raam, opkijkend in de teedere avondlucht waar een voorzichtige smalle mansikkel al eventjes te glanzen begint. Eenigszins die zelfde stemming van droomerij geeft „De Visschersvrouw” (bl. 155), op het hooge duin ge-

zeten, starend over de grauwe zee, aan den horizon schier in de vale tinten van den hemel vermeltend —; teeder staat haar jong profiel tegen die dampige grijsheid. Ook in de „Visschersdochter” op het strand zittend — de knieën wat opgetrokken, de rug steunend tegen den zwaren schelpenmand — in dat jonge figuurtje, in heerlijks niets doen, wat soezend, vinden we de vredig droomerige stemming terug.

Van oerkrachtig-stoer bewegen daarentegen is „Het Noodsein” (bl. 157).

Een bruine sterke knol met waaïenden staart, staat te midden van het windgeweld en een zwarte kerel daarop, die een grauwe lap — een vlag is het nauwelijks te noemen — zwaait, en hard tegen den storm in iets schreeuwt, naar het ver liggende schip. Een verregende hond, hangende staart, één poot bibberig opgeheven, staat er naast. Zooals het onderwerp is, zoo is de uitvoering, van een oerkrachtige techniek. Het is verwonderlijk eens na te gaan hoe uit die paar bruine penseelstreken, vlug, haast wild neergezet, die knol geworden is, met zijn licht glimmende flanken; hoe uit die donkergrauwe kwak een profiel kwam en luid schreeuwende mond; hoe die grijze lap met één gedurfd, verfloos eindigende penseelveeg neergezet is.

En toch die schijnbare eenvoud van bewerking bedriegt; want overal vinden we weer in verwarrende en verrassende wijze tinten en tintjes aangebracht die het effect volmaken. De techniek van dit werk is verbijsterend, een eigenaardig voorbeeld van Israëls' werkwijze in de laatste jaren, sterk persoonlijk, uit eigen stadige evolutie voortgekomen. Wie had kunnen vermoeden dat de minutieuse fijnschilder van vroeger tot zulk een breede, en toch verwarrende, spontane techniek zich ontwikkelen zou!

Van gelijke, oerkrachtige compositie is de „Visscher te paard.” Bij deze vergeleken is „Langs velden en wegen” van teedere, onbewogen rust. Kalm loopen de twee jeugdige figuren te dwalen door de velden, waar een jonge, groene toover begint van komende lente, waar ook een wijding van jonge teedere liefde haar toovernet tusschen beiden te weven begint.